

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Maxime Verhagen: “in de snel veranderende geglobaliseerde samenleving zijn we veel van ons houvast en traditionele waarden kwijtgeraakt”

Dijke, D.D. van; Dijkstra, H.

Citation

Dijke, D. D. van, & Dijkstra, H. (2020). Maxime Verhagen: “in de snel veranderende geglobaliseerde samenleving zijn we veel van ons houvast en traditionele waarden kwijtgeraakt”. *Bestuurskundige Berichten*, 35(2), 21-24. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3212617>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Creative Commons CC BY-NC-ND 4.0 license](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3212617>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Maxime Verhagen: “in de snel veranderende geglobaliseerde samenleving zijn we veel van ons houvast en traditionele waarden kwijtgeraakt”

“Nederland zal nog van me horen” gaf Maxime Verhagen (Maastricht, 1956) aan in het Limburgsch Dagblad van 1 juli 1989. Die voorspelling lijkt te zijn uitgekomen. Na een studie contemporaine geschiedenis aan de Universiteit Leiden werd Verhagen medewerker van de Tweede Kamerfractie van het CDA en gemeenteraadslid. In 1989 verliet 32-jarige Verhagen de gemeenteraad van Oegstgeest om geïnstalleerd te worden als Europarlementariër. In hetzelfde interview gaf de Limburgse politicus aan: “Als het CDA niet bestond zou ik het hebben uitgevonden. Ik heb mijn ziel en zaligheid aan het CDA verkocht.” In 1994 werd hij namens die partij Kamerlid, vanaf 2002 was hij ook fractievoorzitter. Onder de kabinetten Balkenende IV en Rutte I was Verhagen respectievelijk Minister van Buitenlandse Zaken en Minister van Economische Zaken. Vanaf juli 2013 is Verhagen voorzitter van Bouwend Nederland, de belangenorganisatie voor bedrijven in de bouw- en infrastructuursector. Wij vroegen de oud-minister naar de impact van de Stikstof- en Coronacrisis op de bouw, zijn visie op de politiek en de koers van het CDA.

Haije Dijkstra & Rick van Dijke

Rutte noemde in november 2019 het stikstofprobleem de grootste crisis in zijn negen jaar als minister-president. Inmiddels zitten we in een crisis veroorzaakt door het coronavirus. Welke crisis heeft een grotere impact op de bouw?

We hebben meteen als Bouwend Nederland in overleg met het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en het ministerie van Infrastructuur maatregelen getroffen om zeker te stellen dat zoveel mogelijk werk doorgang kon vinden, onder andere door een protocol over hoe veilig en gezond door te werken. Vandaar dat een groot deel van de werkzaamheden kon blijven doorgaan ondanks de Coronacrisis. Tegelijkertijd is de bouw laat cyclisch. Bouwwerkzaamheden die nu plaatsvinden, vinden plaats op basis van vergunningen en opdrachten die ruim voor de Coronacrisis verstrekt zijn. Vandaar dat we pas later dit jaar zullen merken hoeveel opdrachten ten gevolge van de Coronacrisis wegvallen. Duidelijk is wel dat dalend consumentenvertrouwen een negatief effect zal hebben. Dat is de reden dat het Economisch Instituut voor de Bouw verwacht dat eind van dit jaar en vooral volgend jaar de Coronacrisis sterke negatieve gevolgen zal hebben voor de productie en werkgelegenheid in de bouwsector, met bij ongewijzigd overheidsbeleid een verlies van 12 miljard aan productievolume (tot 74 miljard nu) en een verlies van zo'n 40.000 arbeidsplaatsen. Tegelijkertijd blijft de vraag naar woningen, verduurzaming van de bestaande woningvoorraad en mobiliteit groot. Dus kun je de negatieve gevolgen dempen door een investeringspakket vanuit de overheid.

De Stikstofcrisis heeft zeer grote negatieve gevolgen in relatie tot het verkrijgen van vergunningen, zeker voor infra en woningen in de randstad. Zelfs als de vraag er is en de benodigde investeringen, dan nog kun je geen kant op als je geen vergunning krijgt. Op dit moment heeft, gelet op het feit dat we in principe kunnen doorwerken, de Stikstofcrisis een grotere impact op de bouwsector dan corona, maar als er door gebrek aan financiële middelen van de overheid of door wegvallen consumentenvertrouwen toekomstige opdrachten voor bouw en infra wegvallen, dan heeft dat ook grote negatieve gevolgen.

Welke lessen kunnen en moeten er getrokken worden uit de Stikstofcrisis?

Als de politiek niet van plan is een inhoudelijke oplossing te zoeken, maar alleen kijkt naar wat gelet op de verschillende opvattingen tussen de politieke partijen politiek haalbaar is, dan is de les dat het probleem niet opgelost wordt.

Het aandeel van de bouw in de Nederlandse economie oploopt tot 9% (ruim 70 miljard volgens het CBS) en werkgelegenheid biedt aan meer dan 325.000 mensen, dat is bijna drie keer meer in vergelijking met landbouw met 3,5% BNP (28,6 mrd bron CBS). In het eerste kwartaal 2019 droeg de bouw 40% bij aan de economische groei (Bron: ING).

Tegelijkertijd wordt de bouw en infra disproportioneel geraakt voor stikstof door het niet verkrijgen van vergunningen. Zeker als gezien wordt dat de sector maar voor 0,6% bijdraagt aan het stikstofprobleem, versus 41% door de landbouw. (Bron: RIVM)

De les die er moet worden getrokken is dat we het stikstofprobleem niet oplossen indien we niet bereid zijn de bron aan te pakken. Er moet een tijdspad komen waarbij de stikstofuitstoot ook voor de landbouw taakstellend gereduceerd wordt, er moet fors meer geld uitgetrokken worden voor natuurherstel en er moet een drempelwaarde komen voor de bouw waardoor weer vergunningen verstrekt kunnen worden voor de bouw van huizen en de aanleg van infra. Door middel van de aanleg van een lightrail in de randstad, betere spoor- en fietsverbindingen en een verbod op de verkoop van nieuwe op fossiele brandstof rijdende auto's per 2025 kun je daarnaast een forse bijdrage leveren aan emissieloos transport.

U pleitte voor een deltaplan voor de bouw, waarin publieke opdrachtgevers het voortouw nemen. Hoe ziet dat deltaplan er uit en hoe moet de publieke sector hierin de leidende rol pakken?

Voor Bouwend Nederland is het van belang dat er op Prinsjesdag een robuust investeringspakket wordt gepresenteerd dat maatregelen bevat voor de hele bouw- en infrasector. De bouw verwacht forse uitdagingen in het derde en vierde kwartaal van 2020 en in 2021 terwijl de sector juist als katalysator van de economie gebruikt moet worden. 1 euro in infrastructuur levert bijvoorbeeld 2,90 euro op. Voor versnelling van infrawerk is het essentieel dat de stikstof- en PFAS-problematiek structureel wordt opgelost. Er is nu aanvullend budget van ongeveer 1 miljard nodig om extern salderen mogelijk te maken.

Daarnaast is extra budget nodig voor het oplossen van de tekorten bij gemeenten: ongeveer 1 miljard. Door begrotingsproblemen bij gemeenten, worden nu de uitgaven voor infrastructuur uitgesteld of afgesteld. Ook is het van belang om te zorgen dat er vertrouwen in de woningmarkt blijft bestaan onder particuliere en professionele investeerders. Er zijn maatregelen nodig die op korte termijn een bijdrage kunnen leveren, zodat koopstarters het vertrouwen hebben om toe te treden tot de woningmarkt en doorstromers geen belemmeringen hebben om te verhuizen. Dat kan onder andere door:

- Verruiming van de NHG. Door verruiming van de NHG wordt de beschikbaarheid van verantwoorde en betaalbare hypotheek vergroot en de doorstroming bespoedigd.
- Tijdelijke verlaging overdrachtsbelasting. Met het verlagen van de overdrachtsbelasting van twee naar nul procent wordt een grote horde voor starters en doorstromers weggenomen voor de aankoop van een nieuwe woning.
- Verruiming starterslening. Een structurele verhoging van 50 miljoen euro's aan het fonds leidt tot fors meer startersleningen en betere doorstroming op de woningmarkt.

Op middellange termijn zijn maatregelen nodig die het vertrouwen in de woningmarkt blijvend versterken en voorkomen dat woningbouwprojecten worden uitgesteld.

- Nationaal Garantiefonds Woningbouw. In algemene zin wordt een voorverkooppeis van 70% gehanteerd bij woningbouwprojecten. Bij lagere percentages worden de risico's voor financiers en garantie verlenende instellingen te hoog. Het Nationaal Garantiefonds zorgt ervoor dat het Rijk onverkochte woningen verwerft tot 70% om zo vertraging bij nieuwbouwprojecten te voorkomen.

Ten tweede is het van belang om zowel voor de nieuwbouw, onderhoud als verduurzaming een impuls te genereren aan de vraagkant. Professionele en particuliere opdrachtgevers moeten de (financiële) ruimte krijgen om te investeren. Dat kan onder andere door:

- Meer ruimte voor corporaties om te bouwen voor niet-DAEB. Door de niet DAEB activiteiten meer rekbaar te maken wordt een aanvullende impuls gecreëerd voor de woningbouw. Deze maatregel kan genomen bij Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB).

- Tijdelijke verlaging van de verhuurderheffing via investeringsaftrek. De verlaging van de verhuurderheffing moet gepaard gaan met een aanvullende prikkel om te investeren. Corporaties worden zo in staat gesteld om meer te investeren.
- Verlagen van het btw-tarief van 21% naar 6% voor de loonkosten bij onderhoud, renovatie en verduurzaming en op de bouw, renovatie, verduurzaming en verbouw van corporatiebezit.

Na uw ministerschap werd u voorzitter van Bouwend Nederland. Daarbij wordt nog wel eens gesproken over ‘de draaideur’: politici die direct na hun politieke carrière overstappen en lobbyist worden. Hoe kijkt u aan tegen de kritiek (o.a. belangenverstrengeling) op deze overstap?

Ik vind dat dit kant noch wal raakt. Ik had natuurlijk ook achterover kunnen gaan leunen en gelet op het feit dat ik nog onder de oude wachtgeldregeling viel, tot mijn 65ste wachtgeld kunnen incasseren. Maar voor het overige had ik met iedere functie wel iets te maken gehad door mijn politieke loopbaan van 26 jaar als raadslid, Europarlementariër, Kamerlid, fractievoorzitter, minister van Buitenlandse Zaken en minister van Economische Zaken. Voorts heeft er tussen mijn aftreden als minister en het voorzitterschap van Bouwend Nederland meer dan een halfjaar gezeten. Het zou anders zijn geweest als ik tijdens mijn ministerschap zaken beloofd zou hebben aan Bouwend Nederland onder voorwaarde of onder de belofte dat ik dan na mijn ministerschap voorzitter zou kunnen worden, maar dat is geenszins het geval. Derhalve mijn conclusie dat deze kritiek kant noch wal raakt.

In mei 2011 gaf u aan bij een bezoek aan Beijing aan: “De opkomst van China is niet iets om bang voor te zijn”. Hoe kijkt u aan tegen de huidige rol van China op het wereldtoneel en de in 2019 gepresenteerde Chinastrategie van het ministerie van Buitenlandse Zaken?

Ik vind dat China zich sindsdien niet ten positieve heeft ontwikkeld. Met name is er op tal van terreinen sprake van oneerlijke concurrentie waar in de in 2019 gepresenteerde Chinastrategie terecht aandacht voor gevraagd wordt.

Tussen 2003 en 2006 was u fractievoorzitter van een CDA-fractie van 44 zetels. Is het voor het CDA mogelijk om weer op dit niveau terug te komen? Zo ja, wat zou het CDA daarvoor moeten doen?

Ik denk dat in de huidige versplintering van het politieke spectrum het buitengewoon moeilijk is om dit soort aantallen te halen.

U gaf in een interview aan dat de totaalvisie bij het CDA ontbreekt. Als u de partij drie aanbevelingen mag doen voor een totaalvisie, welke zouden dat dan zijn?

Draai de doorgeschoten decentralisatie en het doorgeschoten marktdenken terug. Kom met een nieuwe moderne binding waar we in de snel veranderende geglobaliseerde samenleving veel van ons houvast en traditionele waarden zijn kwijtgeraakt. Accepteer dat goede publieke voorzieningen, zoals onderwijs, gezondheidszorg en infrastructuur een prijs hebben en dat we daar geld voor moeten over hebben. In plaats van ons de crisis in te bezuinigen kun je je ook uit de crisis investeren. Kies vóór Europa, Europa levert ons meer op dan het ons kost!

In 2018 presenteerde de Staatscommissie Parlementair Stelsel het eindrapport ‘Lage drempels, hoge dijken’. De staatscommissie onder leiding van Johan Remkes pleitte onder andere voor een bindend correctief referendum, gekozen formateur en een constitutioneel hof. Hoe kijkt u tegen deze aanbevelingen aan?

Constitutioneel hof spreekt me wel aan, referendum ben ik fel op tegen, in principe hoort wat mij betreft de lijsttrekker van de grootste partij de formateur te zijn, dus die wordt al gekozen.

In uw speech voor het Christelijk Sociaal Congres van 26 augustus 2011 gaf u aan: “kernenergie vervult een belangrijke rol op de weg naar een duurzame energiehuishouding”. Bent u vóór het bouwen van kerncentrales in Nederland? Zou de staat moeten meebetalen aan een nieuwe kerncentrale?

Om de CO₂ doelstellingen te halen, is het denk ik nog steeds nodig om kernenergie in de energiemix te hebben naast zon en wind. Het is daarnaast naar mijn mening te betreuren dat we gas als minst vervuilende fossiele energie in de transitiefase (let wel in de transitie dus in de huidige overgangsfase naar geheel CO₂-vrij) in de ban

hebben gedaan. In de plaats van kolen zou gas naar mijn mening in deze overgangsfase een positieve bijdrage kunnen leveren.

In het Limburgs Dagblad van 1 juli 1989 gaf u aan “Nederland zal nog van me horen”. Wat zullen we in de toekomst nog van u horen?

Ik constateer om te beginnen dat sinds 1989 in ieder geval Nederland op verschillende terreinen van mij gehoord heeft. Voor de toekomst zal dat vooral de belangenbehartiging van Bouwend Nederland zijn.

Het zakenkabinet: bestuurlijke vernieuwing of dystopie?

Geregeld duikt het zakenkabinet op in het politieke debat. De meningen blijven erover verdeeld. CDA’er Herman Wijffels gaf er in 2012 de volgende aanleiding voor: “*Ons politieke bestel is niet meer in staat een stabiele regering op te leveren*” (Van Weezel, 2012a). Van links tot rechts, van begin twintigste eeuw tot nu: het zakenkabinet blijft een onderwerp van discussie.
Justin Spruit & Rebecca Plas

Een kabinetsvorm waarover recentelijk weer discussie over is gekomen is het zaken- of kenniskabinet. Deze vorm komt grotendeels overeen met een extraparlamenteair kabinet, met het belangrijkste verschil dat er bij een zakenkabinet geen politici deel van het kabinet uitmaken. In dit kabinet nemen bijvoorbeeld mensen uit de ambtenarij, het bedrijfsleven of de universiteiten zitting.

De FVD-voorman Thierry Baudet heeft weliswaar het debat rond het zakenkabinet een nieuwe impuls gegeven, maar het idee is niet nieuw. Zo was onder andere het kabinet-Cort van der Linden extraparlamenteair van aard (Hoekstra, 2018). Dit is een kabinet dat tot stand komt zonder een regeerakkoord en een minimale betrokkenheid bij het formatieproces kent van de politieke partijen in de Tweede Kamer. Ook hier namen veelal personen buiten de politiek aan deel, dus valt het aan te duiden als een zakenkabinet.

Herman Tjeenk Willink, de ex-vice-president van de Raad van State en nota bene door Baudet bestempeld als kartel-kardinaal, heeft ooit gepleit voor een speciaal type kabinet. Tjeenk Willink is geen onbekende op het gebied van de formatie. Zo was hij secretaris bij de formatie van het kabinet-Van Agt I en trad hij op als informateur bij kabinetten Kok-I, Rutte-I en Rutte-III. In het eindverslag dat hij publiceerde in zijn rol als informateur voor het kabinet Rutte-I getiteld ‘Wat kan binden in plaats van scheiden’, gaat hij in op de noodzaak voor een extraparlamenteair kabinet waar “*Landsbelang staat boven partijbelang*” (Tjeenk Willink 2010).

Het model dat de voormalige voorzitter van de Eerste Kamer bepleit, staat op afstand van het Nederlandse parlement en waar “*in ieder geval niet alle politieke leiders van de coalitiepartijen zitting hebben en dat aantreedt met een zeer beperkt coalitieakkoord op (financiële) hoofdlijnen waaraan fracties zich gebonden weten*” (Tjeenk Willink, 2010). Verder geeft Tjeenk Willink aan dat kwesties die niet in het regeerakkoord staan beschreven als vrij kunnen worden gezien en daardoor een kabinetscrisis niet van toepassing zal hoeven te zijn.

Tevens gaat de formatiekoning van dit land in op de mogelijkheid tot contraseign. Dit beginsel houdt in dat een kabinetslid net als de Koning een wet moet ondertekenen. Een kabinetslid kan dit weigeren volgens de voormalige onderkoning van Nederland wanneer “*de beginselen van de democratische rechtsstaat, de internationale positie van Nederland of de financiële uitgangspunten van het beleid in het geding zijn*” (Tjeenk Willink, 2010). Als voormalig topambtenaar op het ministerie van Algemene Zaken gaf hij verder aan dat